

17 januari 2008

RDA/2008/023

Excellentie,

Hierbij hebben wij het genoegen u het advies "Europees welzijnsbeleid voor gezelschapsdieren" aan te bieden.

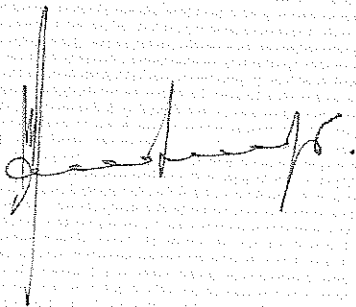
De gezelschapsdierensector is in de Europese Unie van groeiende maatschappelijke en economische betekenis. Europees beleid met betrekking tot gezelschapsdieren ontbreekt echter nagenoeg.

De Raad heeft in dit advies aangegeven welke onderwerpen op het gebied van het welzijn van gezelschapsdieren zich lenen voor Europese harmonisatie, welk politiek en maatschappelijk draagvlak daarvoor bestaat in de lidstaten van de Europese Unie en of het Europese verdrag voldoende juridische aanknopingspunten biedt voor harmonisatie.

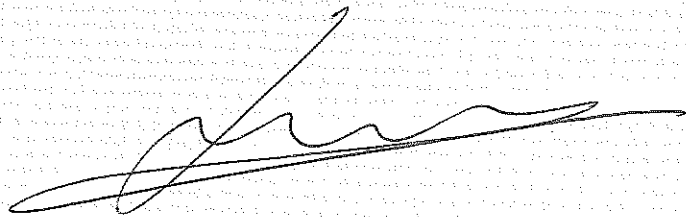
Wij bieden u dit advies op dit moment aan in verband met het aanstaande "Algemeen Overleg welzijn dieren" op 28 januari 2008. We vertrouwen er op dat u met dit door de gezelschapsdierensector breed gedragen advies voldoende houvast heeft om uw standpunt in deze te formuleren.

De secretaris van de Raad van Dierenaangelegenheden zal begin januari 2008 tijdens een vergadering van overkoepelende Europese Raden van Dierenaangelegenheden polsen hoe er in verschillende lidstaten van de Europese Unie tegen deze problematiek wordt aangekeken. Wij zullen u vóór het bovengenoemd Algemeen Overleg een verslag doen toekomen van deze bijeenkomst.

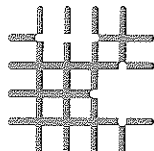
Met vriendelijke groet,

Prof. Dr. H. Vaarkamp
Voorzitter

Ir. S.J. Beukema
Adjunct-secretaris

JANUARI 2008
ADVIES RDA/2008/01

EUROPEES WELZIJSBELEID VOOR GEZELSCHAPSDIEREN

ADVIES AAN DE MINISTER VAN LANDBOUW,
NATUUR EN VOEDSELKwalITEIT OVER DE
VOORWAARDEN EN HET PLAN VAN AANPAK OM
HET WELZIJN VAN GEZELSCHAPSDIEREN OP DE
EUROPESE AGENDA TE KRIJGEN

SAMENSTELLING VAN DE RAAD

- Prof. dr. H. Vaarkamp, voorzitter Raad voor Dierenaangelegenheden
- A. Achterkamp
- prof. dr. L. J. Hellebrekers bezoekadres:
Willem Witsenplein 6
2596 BK Den Haag
- prof. dr. R. B.M. Huirne
- ir. M.J.B. Jansen
- drs. S.B.M. Jongerius
- J.Th. de Jongh postadres:
Postbus 20401
2500 EK Den Haag
- ir. B.J. Odink
- Ir. C.A.C.J. Oomen
- mr. A. Oppers telefoon 070 3785266
- prof. dr. A. Pijpers fax 070 3786336
- ir. J.C.M. van Rijsingen email info@rda.nl
- ir. W. J. H. van der Sande
- S.J. Schenk
- prof. dr. F.J. van Sluijs
- H.W.A. Swinkels
- drs. P.A. Thijsse
- drs. H. van Veen
- ir. A. Vermuë

Secretaris: drs. L. Hoedemaker

INHOUDSOPGAVE

Advies.....	7
1. Inleiding.....	7
2. Voorwaarden voor agendering.....	7
3. Nader onderzoek.....	8
Onderbouwing van het advies.....	9
1. Inleiding.....	9
2. Mogelijke onderwerpen voor harmoniserende regelgeving.....	9
3. Het politieke en het maatschappelijke draagvlak.....	13
4. Het juridisch draagvlak.....	15
5. Aanpak tot harmonisatie.....	17
Informatiebronnen.....	18
Bijlagen.....	19
Overzicht van publicaties.....	23

ADVIES

1. INLEIDING

De gezelschapsdierensector is in de Europese Unie (EU) van groeiende maatschappelijke en economische betekenis. Europees beleid met betrekking tot het welzijn van gezelschapsdieren ontbreekt echter nagenoeg. Het doel van dit advies is om aan de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) aan te geven onder welke voorwaarden en op welke wijze het welzijn van gezelschapsdieren een grotere kans heeft om op de agenda van de Europese Unie te komen.

2. VOORWAARDEN VOOR AGENDERING

De Raad is van mening dat het onderwerp "welzijn van gezelschapsdieren" alleen succesvol op de Europese agenda kan komen als:

- 1 Er voldoende zwaarwegende onderwerpen op het gebied van het welzijn van gezelschapsdieren aanwezig zijn,
- 2 Er politiek en maatschappelijk draagvlak in Nederland en in de meerderheid van de Europese lidstaten bestaat voor agendering van het onderwerp welzijn van gezelschapsdieren,
- 3 Het Europese Verdrag voldoende juridische aanknopingspunten biedt voor harmonisatie

2.1 Mogelijke onderwerpen

Het politieke draagvlak zal vooral afhangen van de onderwerpen die zich lenen voor geharmoniseerde regelgeving. De Raad is van mening dat naar verwachting geharmoniseerde regelgeving mogelijk is voor de volgende onderwerpen:

1. fokkerij en internationale handel in honden en katten,
2. zwerfdieren, mits er bewijsbaar gezondheidsrisico's aanwezig zijn,
3. agressieve honden,

4. lichamelijke ingrepen in relatie tot Internationale tentoonstellingen van honden en katten.
5. positieflijst te houden dieren.

2.2 Politiek en maatschappelijk draagvlak

Om het welzijn van gezelschapsdieren op de Europese agenda te krijgen is voldoende politiek draagvlak noodzakelijk. Als van Nederlandse zijde de Europese Commissie verzocht wordt om het welzijn van gezelschapsdieren op de Europese agenda te zetten dan zal de Nederlandse overheid moeten kunnen aantonen dat er voldoende politiek draagvlak in de Europese Unie te verwachten is.

De Raad adviseert daarom om eerst te onderzoeken of er voldoende politiek en maatschappelijk draagvlak in Europa te vinden is. Daarbij moet Nederland ook laten zien dat zij zelf vindt dat er op het gebied van het welzijn van gezelschapsdieren regelgeving nodig is. De Raad adviseert daarom de Europese overeenkomst ter bescherming van kleine huisdieren te ratificeren (Raad van Europa, ETS-125, 1987). Hierdoor wordt Nederland als aandrager van dit onderwerp geloofwaardig.

Om het politieke draagvlak te onderzoeken of te vergroten adviseert de Raad om gebruik te maken van het platform van Europese Raden voor dierenaangelegenheden en van de regelmatige ambtelijke contacten. Als blijkt dat er voldoende draagvlak is, dan is het mogelijk het welzijn van gezelschapsdieren op Europees niveau te agenderen.

2.3 Het juridische kader

Het nieuwe Europese Verdrag maakt het in principe mogelijk om wetgeving voor bepaalde aspecten op het gebied van welzijn van gezelschapsdieren op Europees niveau te ontwikkelen of te harmoniseren. Dit geldt met name als er sprake kan zijn van concurrentievervalsing,

volks- en diergezondheidsproblemen. Er is een aantal artikelen (met name artikelen 94, 308 en 28) in het Europees Verdrag die geharmoniseerde regelgeving voor het welzijn van gezelschapsdieren mogelijk maken. Echter, met deze artikelen is tot dusver geen enkele ervaring opgedaan. Het is mede daarom onzeker of er politiek draagvlak zal komen om deze artikelen als basis voor geharmoniseerde regelgeving voor gezelschapsdieren te hanteren.

3. NADER ONDERZOEK

Het verkrijgen van meer inzicht in de handel in pups is volgens de Raad gewenst om gericht maatregelen te kunnen nemen.

Er is in de Europese Unie geen kwantitatief en kwalitatief onderzoek uitgevoerd naar de gezondheidsrisico's van zwerfdieren. De Raad is van mening dat er meer duidelijkheid moet komen over deze gezondheidsrisico's.

ONDERBOUWING VAN HET ADVIES

1. INLEIDING

De gezelschapsdierensector is in de EU van groeiende maatschappelijke en economische betekenis. Ook vinden er steeds meer grensoverschrijdende activiteiten met gezelschapsdieren plaats. Beleid met betrekking tot het welzijn van gezelschapsdieren ontbreekt echter nagenoeg. Slechts op basis van volksgezondheidsargumenten (papegaaienziekte, AI en hondsdolheid) is regelgeving voor deze diergroep ontwikkeld.

De Dierenbescherming heeft de Raad gevraagd een brede scan te maken van de onderwerpen en de mogelijkheden van EU-beleid voor gezelschapsdieren. Wat bestaat er in de EU-lidstaten aan regelgeving en maatschappelijke aandacht op het gebied van gezelschapsdieren (en hun welzijn) en hoe kunnen deze (beter) in het EU-beleid worden ingepast? Het doel van dit advies is om aan de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) aan te geven onder welke voorwaarden en op welke wijze het welzijn van gezelschapsdieren op de agenda van de EU geplaatst kan worden.

Het succesvol op de agenda van de Europese Unie geplaatst krijgen van een onderwerp zal alleen mogelijk zijn als:

1. Er voldoende zwaarwegende onderwerpen op het gebied van het welzijn van gezelschapsdieren zijn
2. Er politiek en maatschappelijk draagvlak in Nederland en in de meerderheid van de Europese lidstaten bestaat voor het agenderen van het onderwerp welzijn van gezelschapsdieren
3. Het Europese Verdrag voldoende juridische aanknopingspunten biedt voor harmonisatie

In de volgende hoofdstukken wordt nagegaan of aan de drie bovengenoemde voorwaarden kan worden voldaan.

Bij veel onderwerpen die in de EU geregeld zouden kunnen worden, wordt gekeken naar de noodzaak om iets op Europees niveau te regelen (subsidiariteitsbeginsel). Dat betekent dat er een duidelijke meerwaarde moet zijn om een onderwerp op Europees niveau te regelen.

De Europese Commissie kan alleen voorstellen voor regelgeving opstellen als daarvoor een juridische basis ligt in de Europese regelgeving. Verder worden er in de Europese Unie in het algemeen besluiten genomen met een gewone meerderheid van stemmen.

2. MOGELIJKE ONDERWERPEN VOOR HARMONISERENDE REGELGEVING

De huidige nationale wetgeving, de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren, geeft de mogelijkheid om op verschillende terreinen op het gebied van het welzijn van gezelschapsdieren regels te stellen. In dit hoofdstuk wordt nagegaan of op deze terreinen harmonisatie van regelgeving gewenst is. Deze beleidsterreinen zijn:

1. Identificatie & Registratie (I&R) van honden en katten
2. fokkerij en (internationale) hondenhandel
3. zwerfdieren
4. ingrepen en tentoonstellingen
5. wedstrijden
6. agressieve honden
7. het houden en verzorgen van honden en katten
8. positieflijst te houden dieren

2.1 Identificatie & Registratie

Voor grensoverschrijdend verkeer van honden, katten en fretten is identificatie verplicht. De

juridische basis hiervoor is de Europese regelgeving op het gebied van diergezondheid.

In de eerder genoemde Nota dierenwelzijn wordt I&R van honden gezien als een hulpmiddel om de aanpak van mogelijke welzijnsproblemen bij honden te vergemakkelijken. I&R is geen doel op zich.

Ook op Europees niveau zal I&R als hulpmiddel worden gezien. Als er op Europees niveau behoefte bestaat om de aanpak van bepaalde welzijnsproblemen bij honden aan te pakken, dan zal op dat moment bekeken moeten worden of en in hoeverre harmonisatie van I&R bij kan dragen aan de oplossing van die problematiek.

Vanaf 2011 zal I&R voor alle honden in Nederland verplicht zijn. Daarnaast is slechts in vijf andere lidstaten (bijlage 3) identificatie van honden momenteel verplicht. Hieruit mag worden geconcludeerd dat het politieke draagvlak om tot harmonisatie te komen van I&R honden vooralsnog gering zal zijn.

Ook de maatschappelijke Europese organisaties op het gebied van dierenwelzijn geven niet aan dat I&R van honden voor hen prioritair is.

De Raad is van mening dat de huidige Europese regelgeving op dit moment voldoende is en dat er nu geen noodzaak bestaat tot harmonisatie van Europese I&R-regelgeving.

2.2 Fokkerij en (internationale) hondenhandel

In de Europese Unie worden veel dieren gefokt, met name honden, voor de internationale handel. Volgens deskundigen op het gebied van de hondenfokkerij en handel, de Raad van Beheer (RvB), worden er in bepaalde lidstaten van de Europese Unie veel honden gefokt waarvan de gezondheid en het welzijn te wensen overlaait. Ook worden er veel op rashonden gelijkende honden gefokt, waarbij officieel erkende afstammingspapieren ontbreken of valse afstammingspapieren worden afgegeven, waardoor de consument misleid en teleurgesteld kan worden.

In 2006 werden er in Nederland ongeveer 8000 geregistreerde honden geïmporteerd en bijna 11000 geregistreerde honden geëxporteerd (bron: Raad van Beheer).

De beide bovengenoemde instanties schatten dat er via grijze en zwarte import een veelvoud aan honden ons land binnenkomt, hoewel een cijfermatige onderbouwing van de omvang niet mogelijk is. Deze honden zijn in het algemeen goedkoper in de aanschaf en beconcurreren daarmee de bonafide fokkers. Een aantal internationale organisaties (Federatie van dierenartsen in Europa (FVE) (hoofdstuk 3.2.2.1) en het Europese Parlement (hoofdstuk 3.1.3)) heeft blijkbaar op basis van dezelfde vermoedens geprobeerd of is er mee bezig om meer inzicht te krijgen in de fokkerij en de handel in honden. Het verkrijgen van meer inzicht van de handel in hondenpups is volgens de Raad gewenst om gericht maatregelen te kunnen nemen.

De malafide fokkerij en handel kunnen tot gevolg hebben dat consumenten te maken krijgen met dieren die op allerlei wijzen problemen kunnen geven, zoals socialisatie-, gedrags- en gezondheidsproblemen. De werkgroep Welzijn Gezelschapsdieren (zie voor verder uitleg hoofdstuk 4.2) stelt dat Europese aandacht nodig kan zijn, omdat: "de (malafide) fokker slechts belang stelt in een hoge productie, en hij weet dat de kopers niet succesvol zullen kunnen klagen over gebreken, heeft hij geen motivering om gebreken bij de nakomelingen te voorkomen".

Overigens zijn de mogelijkheden om bij bonafide fokkers te klagen ook gering en komen er ook bij rashonden verschillende gebreken voor, onder meer omdat soms sprake is van inteelt.

De hondenhandel is internationaal. Zij opereert binnen de gehele Europese markt.

Aangezien het in beginsel niet mogelijk is om import van dieren binnen de EU op nationaal niveau aan regels te binden als die dieren in een andere lidstaat rechtmatig in het verkeer zijn gebracht, kunnen de nationale regels worden ondergraven door intracommunautair beleid. De problematiek van hondenfok en -handel leent zich

daarom om op Europees niveau aandacht te krijgen. Een economisch probleem, malafide fokkerij en handel, gaat hier mogelijk gepaard met een gezondheids- welzijnsproblemen bij het dier. Consumentenbescherming kan juridisch gezien worden gehanteerd als basis voor harmonisatie.

In het algemeen wordt aangegeven dat controle en toezicht op de fokkerij, het transport en de handel in honden in de meeste lidstaten te wensen overlaat of zelfs ontbreekt. Een geharmoniseerde wijze van toezicht, handhaving en samenwerking kan bijdragen aan vermindering van de malafide handel en de daaruit voortvloeiende problemen voor zowel de consument als de dieren.

In ieder geval in 7 lidstaten (bijlage 3), waaronder twee grote lidstaten, is er regelgeving op het gebied van handel in gezelschapsdieren. De FVE doet onderzoek en de hondenwereld, dierenartsen en de dierenbeschermingsorganisaties zien hier zeker problemen, waarvoor aandacht nodig is. Maatschappelijk zal er zeker draagvlak zijn om aanpak van deze problematiek te harmoniseren.

2.3 Zwerfdieren

De zwerfdierenproblematiek heeft de aandacht in veel lidstaten (bijlage 3) van de EU.

Deze maatschappelijke aandacht is gestoeld op zowel de gezondheidsrisico's, als mogelijk reservoir en verspreider van zoönosen, als vanuit de optiek van het dierenwelzijn (verzorging).

In veel lidstaten worden zwerfdieren als hinderlijk ervaren en worden ze actief gevangen. Als deze dieren niet ergens geplaatst kunnen worden, dan worden ze geëuthanaseerd. Over zowel het aantal zwerfdieren als wat er mee wordt gedaan is (vrijwel) niets bekend.

Er is in de Europese Unie ook geen kwantitatief en kwalitatief onderzoek uitgevoerd naar de gezondheidsrisico's van zwerfdieren. Als mocht blijken dat de risico's op verspreiding van zoönosen groot zijn dan is er een noodzaak om de problematiek om Europees niveau aan te pakken en is een zelfde bestrijdingswijze van belang.

Daarin zou dan tegelijkertijd vanuit welzijnsoogpunt de wijze van vangen en behandeling van de dieren geregeld moeten worden. Indien er geen grote gezondheidsrisico's bestaan, dan is het in eerste instantie meer een onderwerp voor nationale regelgeving.

Tussen de lidstaten is naar alle waarschijnlijkheid weinig of geen verkeer van zwerfdieren.

Wel worden er in verschillende delen van Zuid- en Oost-Europa zwerfdieren lokaal opgevangen en daar vandaan legaal vervoerd naar nieuwe eigenaren in Noord West Europa. Vooralsnog mag worden aangenomen dat deze legale transporten gebeuren met in achtname van de gezondheids- en welzijnsregelgeving. De kans op het verspreiden van ongewenste dierziekten en zoönosen is dan ook klein. De noodzaak om derhalve tot internationale afspraken en geharmoniseerde welzijnsregelgeving te komen is gering. Zonder duidelijkheid over de omvang van de zwerfdierenproblematiek is het volgens de Raad geen onderwerp dat op dit moment mag rekenen op politieke steun.

2.4 Lichamelijke ingrepen en tentoonstellingen

Honden en katten die op internationale tentoonstellingen winnen zijn gewild om mee te fokken. Dat geldt zowel voor beroepsfokkers als de particuliere fokkers. Deze dieren zijn daarmee van economisch belang.

In het algemeen winnen de dieren die het beste voldoen aan de rasstandaard. In sommige rasstandaarden zijn eisen opgenomen ten aanzien van het uiterlijk, waaronder het couperen van staart of oren, die welzijnsproblemen tot gevolg kunnen hebben. In sommige landen van de Europese Unie is het verboden om dieren met lichamelijke ingrepen toe te laten tot tentoonstellingen, waaronder Nederland. Echter, dit geldt echter niet voor alle landen van de Europese Unie.

De kans om prijzen te halen met dieren die niet aan de rasstandaard voldoen is in lidstaten die geen nationale eisen hebben ten aanzien van

lichamelijke ingrepen geringer. Hiermee botsen economie en welzijn met elkaar. Dit kan worden opgelost door er voor te zorgen dat de regels voor deelname aan tentoonstellingen van dieren die ingrepen aan oren of staart hebben geharmoniseerd worden.

2.5 Wedstrijden

De wedstrijden in Nederland waar gezelschapsdieren aan mee doen, met name hondenrennen, zijn in het algemeen van dien aard dat er weinig welzijnsproblemen bekend zijn. Over de situatie in andere lidstaten is bij de Raad evenmin iets bekend. In Nederland is er sprake van zelfregulering en veterinaire toezicht. Gelet op de geringe mate van regelgeving in andere lidstaten mag worden geconcludeerd dat er weinig politiek draagvlak zal zijn voor harmoniserende regelgeving op dit gebied.

2.6 Agressieve honden

Omdat agressieve honden een probleem zijn voor vele lidstaten en ook nationaal in vele lidstaten regelgeving van kracht is, leent dit onderwerp zich voor harmonisatie. De nationale regelgeving in de verschillende lidstaten is niet overal gelijk. Nationale regelgeving zou kunnen worden ondermijnd door het algemene principe van vrij verkeer van goederen (waaronder honden) als deze honden in een bepaalde lidstaat wel toegestaan zijn.

2.7 Het houden en verzorgen van honden en katten

Er wordt nogal eens beweerd dat in bepaalde (Oost-Europese) lidstaten de omstandigheden waarin dieren gehouden worden zeer slecht zijn. De onderbouwing van deze beweringen is echter beperkt. Malafide hondenhandelaren zouden deze dieren naar andere lidstaten, waaronder Nederland, exporteren. Er zou daardoor sprake zijn van oneerlijke concurrentie ten aanzien van de fokkers in landen die wel aan nationale welzijns-eisen moeten voldoen (o.a. het Honden- en Kattenbesluit in Nederland).

Als deze beweringen onomstotelijk bewezen kunnen worden, dan is uit oogpunt van concurrentievervalsing, maar ook vanwege het welzijn van honden, geharmoniseerde regelgeving wenselijk. Politiek gezien zal er op dit moment echter weinig animo bestaan om tot geharmoniseerde regelgeving te komen. Het aantal lidstaten met regelgeving op dit gebied is immers gering.

2.8 Positieflijst te houden dieren

In Nederland zal een positieflijst van kracht worden met diersoorten die gehouden mogen worden zonder dat dit ernstige welzijnsproblemen veroorzaakt. Daarmee zijn Nederland, Zweden en België binnen de Europese Unie de enige lidstaten met dergelijke regelgeving. In diverse Europese landen bestaan lijsten met diersoorten die om andere redenen niet gehouden mogen worden (soortenbescherming, volksgezondheid). Tegen de positieflijst werden in België twee annulatieberoepen ingediend bij de Raad van State (het hoogste Belgische administratieve rechtscollege). In het kader van deze procedures werd begin 2007 een prejudiciële vraag gesteld aan het Europees Hof van Justitie. Na klachten bij de Europese Commissie ontving België eind 2005 bovendien een ingebrekestelling van de Commissie "wegens inbreuken op het Europees Verdrag". Na analyse van (uitgebreide) argumentatie van Belgische zijde heeft de Commissie echter besloten dit dossier te sluiten, daar de positieflijst volgens haar "een maatregel inhoudt gelijk aan een invoerverbod, maar verantwoord om redenen van dierenwelzijn", m.a.w. de Europese Commissie heeft geoordeeld dat de positieflijst geen inbreuk op de Europese voorschriften uitmaakt. Zij heeft haar standpunt ook meegedeeld aan het Europees Hof in het kader van de voormelde prejudiciële vraag. Aangezien de gemiddelde behandelingstermijn van dergelijke dossiers twee jaar bedraagt, moet worden verwacht dat het Hof niet voor eind 2008 een beslissing zal nemen. Tot die tijd zal uiteraard ook

geen beslissing genomen worden in de procedures voor de Raad van State.

De diversiteit aan lijsten is verwarrend en kan tot ongewenste handelsbelemmeringen leiden. Als het oordeel van de Europese Commissie door het Hof wordt overgenomen, dan is uit oogpunt van concurrentievervalsing, maar ook vanwege het welzijn van dieren, geharmoniseerde regelgeving mogelijk wenselijk. Door de diversiteit aan lijsten is het niet duidelijk of er voldoende politiek draagvlak bestaat om tot geharmoniseerde regelgeving te komen.

3. HET POLITIEKE EN HET MAATSCHAPPELIJKE DRAAGVLAK

3.1 Het politieke draagvlak

3.1.1 De Europese lidstaten

Uit de inventarisatie van regelgeving in 16 lidstaten van de Europese Unie op het gebied van gezelschapsdieren, (bijlage 1) blijkt dat deze lidstaten allemaal wel op één of meerdere onderwerpen op het gebied van het welzijn van gezelschapsdieren regelgeving hebben opgesteld.

3.1.2 De Europese Commissie

De Europese Commissie heeft begin 2006 het communautaire actieplan inzake de bescherming en het welzijn van dieren 2006-2010 gepubliceerd. In het document wordt niet expliciet gesproken over gezelschapsdieren. Het gehele actieplan lijkt zich geheel te richten op het welzijn van productiedieren en proefdieren. De Europese Commissie heeft er tot dusver het welzijn van gezelschapsdieren niet als speciaal onderwerp op haar agenda geplaatst.

3.1.3 Het Europese Parlement

In het Europese Parlement is in 2006 een geschreven verklaring van een aantal parlementsleden ingediend waarin de EU-lidstaten en de Europese Commissie worden opgeroepen om druk uit te oefenen op bepaalde lidstaten om

zwerfdieren op een welzijnsvriendelijke wijze te behandelen. Deze verklaring is binnen de gestelde tekentermijn niet door een meerderheid van de leden van het Europese Parlement ondersteund en is daarom geen resolutie van het Europese Parlement geworden.

3.1.4 Raad van Europa

In 1987 is de "Europese overeenkomst ter bescherming van kleine huisdieren (1987, ETS 125)" door de Raad van Europa afgerond. In deze overeenkomst zijn regels opgesteld voor de verzorging, de huisvesting, de registratie, het fokken, de verkoop, het doen van ingrepen en het gebruik van dieren in sport, spel en tentoonstellingen. Om de overeenkomst van kracht te laten worden in een lidstaat, moet een lidstaat de betreffende overeenkomst eerst tekenen en vervolgens ratificeren. Alle lidstaten van de Europese Unie zijn lid van de Raad van Europa. Gebruikelijk is dat de Europese Unie pas overgaat tot ratificering van een overeenkomst als alle lidstaten de betreffende conventie hebben geratificeerd en als dat past binnen het mandaat van de Europese Unie.

Van de 27 lidstaten van de Europese Unie, hebben 12 lidstaten, waaronder Nederland, de Conventie nog niet geratificeerd (zie bijlage 3, laatste twee kolommen).

3.1.5 Het Nederlandse beleid

Het kabinet Balkenende IV heeft in de Nota dierenwelzijn, die op 12 oktober 2007 is gepresenteerd, aangegeven dat er op het terrein van het welzijn van gezelschapsdieren verschillende acties ondernomen zullen worden. Kenmerkend is dat veel acties gezamenlijk met de sector zullen worden opgepakt. Concreet zal de overheid identificatie en registratie van honden verplicht stellen. Er worden geen acties op Europees niveau aangekondigd.

3.1.6 Europees Forum van Raden op het gebied van dierenwelzijn

Sinds 2006 bestaat er een Europees Forum van Raden op het gebied van dierenwelzijn (EURO-FACW, bijlage 2, lijst van deelnemende landen en organisaties). Dit Forum geeft de mogelijkheid om onderwerpen op het gebied van dierenwelzijn met elkaar te bespreken en wellicht geeft het mogelijkheden om gezamenlijke standpunten te formuleren over onderwerpen waarover in EU-verband nog niet wordt gesproken. Deelnemende Raden hebben de mogelijkheid om discussiepunten en onderwerpen aan de orde te stellen. Het Forum moet zich nog verder ontwikkelen.

3.2 Het maatschappelijke draagvlak

3.2.1 Office international des épizooties (O.I.E)

De O.I.E. heeft op haar eerste mondiale conferentie over dierenwelzijn in 2004 onder andere besloten om aandacht te besteden aan de problematiek van zwerfdieren, met name honden.

3.2.2 Internationale maatschappelijke organisaties

Er zijn in Europa een aantal maatschappelijke organisaties die zich bezig houden met het welzijn van gezelschapsdieren. Verder vormen deze organisaties een schakel tussen de Europese politiek en overheid en de bij hen aangesloten nationale organisaties.

3.2.2.1 Federatie van dierenartsen in Europa (FVE)

De FVE is een Europese koepelorganisatie van dierenartsen. Ze lobbyt onder andere bij het Europese Parlement over onderwerpen waarmee de dierenarts in de uitoefening van zijn beroep mee te maken krijgt. De FVE heeft daarom ook aandacht voor dierenwelzijn. Op het gebied van gezelschapsdieren gaat de aandacht onder meer uit naar de problematiek van zwerfhonden en het transport van hondpuppies (schriftelijke

mededeling directeur FVE). Volgens de FVE is de aanpak van zwerfhonden in veel lidstaten van de Europese Unie veelal ongestructureerd en worden de betreffende dieren nogal eens op een dierenvriendelijke wijze behandeld. De FVE heeft in 2007 onder haar leden een enquête uitgezet om meer inzicht te krijgen in hondenhandel binnen Europa.

3.2.2.2 European Pet Organization (EPO)

De EPO, een Europese vereniging van nationale brancheorganisaties (8 deelnemende organisaties uit 7 EU- lidstaten) van ondernemingen die actief zijn in de gezelschapsdierensector, lobbyt bij het Europese Parlement voor onderwerpen die deze branche aangaan, waaronder het welzijn van gezelschapsdieren. Op dit moment werkt de organisatie aan een overeenkomst voor haar leden waarin dierenwelzijn een punt van aandacht is. Uitgangspunt hierbij is dat er bij de handel in gezelschapsdieren ten allen tijde rekening gehouden dient te worden met het welzijn van de verhandelde dieren, zowel bij de fokker of kweker als tijdens het transport en in de voorlichting aan de consument.

3.2.2.3 Ornamental Fish International (OFI)

OFI is een wereldwijde vereniging van bedrijven die op de één of andere manier betrokken is bij de siervisindustrie. Bij de Europese Commissie treedt OFI in samenwerking met EPO op als de vertegenwoordiger van de siervissector in Europa. In de doelstellingen van de vereniging (gevestigd in Nederland) is opgenomen dat de vereniging actief de ethische en verantwoorde vangst, kweek en behandeling van siervissen en andere aquatische organismen bevordert. Tevens wil de vereniging door het verbeteren van verpakkings- en transport-procedures het welzijn van de siervissen en andere aquatische organismen bevorderen. Dit streven uit zich in publicaties en in de ontwikkeling van een "Code of conduct", waaraan momenteel gewerkt wordt.

3.2.2.4 Eurogroup for Animals

Eurogroup for Animals vormt de communicatieve schakel tussen dierenbeschermende organisaties en de Europese politiek en overheid. In 2007 zijn 14 organisaties uit 14 EU-lidstaten lid van Eurogroup for Animals geworden en 23 organisaties uit 14, veelal andere lidstaten, hebben een observer positie.

Eurogroup for Animals lobbyt met name bij het Europees Parlement voor goede dierenwelzijnwetgeving in de EU. Door de beperkte menskracht en middelen heeft Eurogroup for Animals vooral prioriteit gegeven aan die beleidsterreinen waar al Europese wetgeving voor bestaat. Daarom is er tot op heden, behalve voor import van wildvangvogels, weinig aandacht geweest voor gezelschapsdieren. Door samenwerking te zoeken met diverse organisaties die zich profileren op het gebied van welzijn van gezelschapsdieren binnen Europa, probeert Eurogroup for Animals in de toekomst meer betrokken te raken bij dit onderwerp.

3.2.2.5 Pets in Europe (PIE)

Op 3 mei 2007 hebben verschillende dierenwelzijnsorganisaties uit Europese landen de organisatie 'Pets In Europe' opgericht. PIE gaat campagne voeren om het welzijn van gezelschapsdieren in Europa te verbeteren via de Europese instellingen. Het uiteindelijke doel is om voor alle Europese gezelschapsdieren dezelfde hoge welzijnseisen te krijgen. Vanwege de grote verscheidenheid in het niveau van bescherming van gezelschapsdieren in de verschillende lidstaten, wil PIE verder gaan dan het lobbyen op individueel en nationaal niveau.

3.2.3 Raad voor Dierenaangelegenheden

Op 11 oktober 2004 is de werkconferentie Welzijn Gezelschapsdieren gehouden, georganiseerd onder de verantwoordelijkheid van het Ministerie van LNV. Naar aanleiding van deze werkconferentie is op 25 januari 2005 het, tijdelijke, Forum Welzijn Gezelschapsdieren ingesteld. Het Forum, per 1 december 2007 weer opgeheven,

viel onder de verantwoordelijkheid van de Raad voor Dierenaangelegenheden. Het doel van het Forum was om de resultaten van de werkconferentie verder uit te werken.

Het Forum heeft een splitsing gemaakt tussen het welzijn van honden en katten enerzijds en andere diersoorten anderzijds. Dit vanwege het verschil in de welzijnsproblematiek van deze twee groeperingen.

Het Forum heeft twee adviezen uitgebracht onder de verantwoordelijkheid van de Raad, publicatie RDA 2006/01, Gedeelde zorg – Actieplan en RDA 2006/02, Gedeelde zorg – Feiten en cijfers.

3.2.4 Belangenorganisaties

gezelschapsdieren in Nederland

De gezelschapsdierensector in Nederland staat bekend om de vele organisaties die zich met gezelschapsdieren bezig houden. Vaak gaat het om rasverenigingen en daarnaast een aantal overkoepelende organisaties voor gezelschapsdieren. De organisatiegraad van gezelschapsdierhouders varieert sterk, afhankelijk van diersoort. Welzijn van gezelschapsdieren is in het algemeen voor alle organisaties een belangrijk aspect van hun activiteiten.¹

4. HET JURIDISCH DRAAGVLAK

4.1. Het Europese Verdrag

In het Verdrag van Amsterdam (1997) heeft dierenwelzijn een hogere prioriteit gekregen. In het "Protocol betreffende de bescherming en het welzijn van dieren" bij het Verdrag van Amsterdam zijn regels vastgesteld voor het beleid van de Europese Unie op dit gebied. Het verdrag erkent officieel dat dieren wezens met gevoel zijn en draagt de Europese Instellingen op bij het formuleren en uitvoeren van het beleid van de Gemeenschap rekening te houden met wat vereist is voor het welzijn van dieren.

¹ Het Platform Verantwoord Huisdierenbezit kan worden gezien als de spreekbuis voor de vele houders van gezelschapsdieren.

Dit protocol biedt weinig aanknopingspunten voor het harmoniseren van regelgeving op Europees niveau en betreft alleen die activiteiten met gezelschapsdieren die een economisch of een volks- c.q. diergezondheidskarakter hebben. Te denken valt aan het fokken van, het vervoer van en de internationale handel in gezelschapsdieren.

Het commerciële transport van gezelschapsdieren valt al onder de Europese transportverordening ((EG) 01/2005).

Tevens zijn er eisen op basis van Europese regelgeving (2003/998/EG) aan het niet commerciële intracommunautaire vervoer van honden, katten en fretten gesteld. Voor deze dieren is in ieder geval een identificatie (tatoeage of chip), een EU dierenpaspoort en een vaccinatie tegen hondsdolheid verplicht.

In de concepttekst voor het nieuwe Europees Verdrag is de volgende passage opgenomen: "Bij het formuleren en uitvoeren van het beleid van de Gemeenschap op het gebied van landbouw, visserij, vervoer, interne markt, onderzoek en technologische ontwikkeling, en de ruimte houden de Gemeenschap en de lidstaten ten volle rekening met de vereisten met betrekking tot het welzijn van dieren, als wezens met gevoel, onder eerbiediging van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen en de gebruiken van de lidstaten met betrekking tot met name godsdienstige riten, culturele tradities en regionaal erfgoed."

Het is mogelijk dat de tekst als een zelfstandig artikel zal worden opgenomen in het nieuwe Europese Verdrag.

4.2 Het nationale project welzijn gezelschapsdieren

In april 2004 heeft de minister Donner van Justitie namens het toenmalige kabinet Balkenende II de nota Bruikbare rechtsorde aangeboden aan de Tweede Kamer. Tegen de achtergrond van het toenmalige kabinetsstreven kritisch en terughoudend te zijn met wat er moest worden geregeld, wordt in de nota Bruikbare rechtsorde

een analyse gegeven van de oorzaken van regelgroei en regeldruk en wordt aangegeven wat daartegen kan worden gedaan. In de nota worden alternatieve reguleringsmodellen beschreven. Tevens worden er een aantal interdepartementale projecten gestart om die modellen uit te werken. Een van de projecten betreft de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren, meer in het bijzonder de regelgeving met betrekking tot het welzijn van gezelschapsdieren. Een werkgroep bestaande uit juristen van verschillende departementen heeft hierover gerapporteerd.

De werkgroep geeft aan (begin citaat):

".. dat er in het huidige Europese Verdrag op ten minste vier verschillende wijzen het Europees recht van invloed zijn op het beleidsveld van het welzijn van gezelschapsdieren, te weten:

- op directe wijze, doordat het EG-Verdrag (EGV) een rechtstreekse rechtsbasis creëert voor regelgeving op het hier aan de orde zijnde beleidsveld. Echter, van zo'n rechtstreekse basis is anders dan bijvoorbeeld voor het terrein van de volksgezondheid, het milieu en de consumentenbescherming in het verdrag geen sprake;

- op directe wijze, doordat gebruik is gemaakt van het "restartikel" 308 van het EGV, in die gevallen dat het verdrag geen directe rechtsbasis voor nadere regeling kent. Van dit artikel is op het hier aan de orde zijnde terrein overigens om onbekende redenen geen gebruik gemaakt.

- op directe wijze, doordat op grond van het zogenaamde harmonisatieartikel 94 van het EGV richtlijnen en/of verordeningen zijn vastgesteld die beogen de interne markt voor (onder meer) gezelschapsdieren dichterbij te brengen. Ook van dergelijke EG-regelgeving is om onbekende redenen tot op heden geen sprake;

- op indirecte wijze, doordat het verdrag zelf door zijn interne marktbevestigingen (bijvoorbeeld de artikelen 28 EGV e.v., op het terrein van het vrij verkeer van goederen, 43 e.v. met betrekking tot vrije vestiging en 49 e.v. op het terrein van het vrij verkeer van diensten) dan wel door middel van de

antikartelbepalingen (EGV, artikel 81 e.v.) randvoorwaarden stelt aan regeling op nationaal niveau van het terrein van de gezelschapsdieren” (einde citaat).

De hierboven genoemde artikelen in het huidige verdrag hebben geen wezenlijke veranderingen ondergaan in het in november 2007 door de Europese Raad aanvaardde Europese Hervormingsverdrag.

Het voorgaande maakt duidelijk dat het Europees recht op dit moment alleen in de randvoorwaardelijke sfeer van invloed zal zijn op de door de werkgroep te ontwikkelen voorstellen. Daarbij gaat het met name om de verdragsartikelen met betrekking tot de vier vrijheden van vrij verkeer, bedoeld in artikel 14, tweede lid, van het EGV. Dit artikel geeft aan dat de interne markt een ruimte omvat zonder binnengrenzen waarin het vrije verkeer van goederen, personen, diensten en kapitaal is gewaarborgd volgens de bepalingen van dit Verdrag.

Het rapport van de werkgroep geeft vervolgens in een aantal situaties aan waarom het waard is om het welzijn van gezelschapsdieren op de Europese agenda te zetten. De werkgroep geeft aan dat (begin citaat):

“...volgende aandachtsvelden worden aangegeven waarvoor de ontwikkeling van geharmoniseerde regelgeving gewenst lijkt of in ieder geval een positieve ondersteuning kan geven om problemen te verkleinen dan wel op te lossen:

1. Regulering van de handel in die honden, die in andere lidstaten onder slechte omstandigheden zijn gefokt
2. Regulering van de import uit andere lidstaten op grond van de Europese regelgeving voor gezelschapsdieren.

De totstandkoming van Europese regelgeving, in het kader van bovengenoemde aandachtsvelden, is vooral wenselijk voor zover het effect van nationale welzijnsmaatregelen ondergraven kan worden door handel in gezelschapsdieren die uit andere landen afkomstig zijn. Een voorbeeld is het nationale verbod op het couperen van oren en

staarten van honden, waarvan het effect wordt ondergraven door de mogelijkheid gecoupeerde honden uit het buitenland te halen.

De werkgroep adviseert de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit zich er voor in te spannen het welzijn van gezelschapsdieren in Brussel op de agenda geplaatst te krijgen.” (einde citaat)

Op basis van bovenstaande kan worden geconcludeerd dat harmoniserende regelgeving voor het welzijn van gezelschapsdieren zal moeten worden gebaseerd op, vooral, de artikelen 308 en 94 van het Europese Verdrag.

5. AANPAK TOT HARMONISATIE

Er zijn verschillende wegen om te proberen de discussie over het welzijn van gezelschapsdieren op Europees niveau te brengen. De Raad is van mening dat er eerst het nodige voorwerk gedaan moet worden voordat de Minister de Europese Commissie kan vragen om dit onderwerp op de Europese agenda te zetten. De Raad adviseert om volgens de onderstaande lijnen te gaan werken:

- 1 Voor de geloofwaardigheid van Nederland als aandrager van het onderwerp welzijn gezelschapsdieren zal het kabinet een goed signaal naar de andere lidstaten en de Europese Commissie moeten geven door in ieder geval de Europese overeenkomst ter bescherming van kleine huisdieren te ratificeren. Hiermee laat de minister zien dit onderwerp serieus te nemen.
- 2 Gebruik maken van ambtelijke (bilaterale) contacten op verschillende niveaus om politiek draagvlak te toetsen en zonnodig te verwerven.

Inventarisatie van draagvlak en het aan de orde stellen van het welzijn van gezelschapsdierendieren via het platform van Europese Raden voor Dierenaangelegenheden. De Raad zou aan de hand hiervan een vervolgadvisie kunnen formuleren over de politieke haalbaarheid om het thema “welzijn van gezelschapsdieren” op de Europese agenda te krijgen.

INFORMATIEBRONNEN

1. Rapport van het project welzijn gezelschapsdieren, "Naar een effectieve borging van gezelschapsdieren", 2005.
2. Werkdocument van de Europese Commissie over een communautair actieplan inzake de bescherming en het welzijn van dieren 2006-2010, Brussel, 23-01-2006, COM (2006) 14 definitief.: Bron: website Europese Commissie.
3. List of declarations made with respect to the European Convention for the protection of pet animals, status 27-7-2007; website Raad van Europa.
4. Informatie van Nederlandse permanente vertegenwoordigingen in de Europese unie over welzijnsregels gezelschapsdieren in hun werkgebied.
5. Verordening (EG) nr 1/2005 van de Raad van 22 december 2004 inzake de bescherming van dieren tijdens het vervoer en daarmee samenhangende activiteiten en tot wijziging van de Richtlijnen 64/432/EEG en 93/119/EG en van Verordening (EG) nr 1255/97.
6. Verordening (EG) nr. 998/2003 van het Europees Parlement en de Raad van 26 mei 2003 inzake veterinairerechtelijke voorschriften voor het niet-commerciële verkeer van gezelschapsdieren en houdende wijziging van Richtlijn 92/65/EEG van de Raad.
7. Mooi, mooier, mooist? Schadelijke raskenmerken bij honden. SDU uitgeverij, 's-Gravenhage 1988.
8. Wie mooi moet zijn... Schadelijke raskenmerken bij katten. SDU uitgeverij, 's-Gravenhage 1992.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Samenstelling werkgroep

1. dr. A. Ploeg (Dibevo)
2. mr.drs. E. Virginia (Dierenbescherming)
3. J. van Leeuwen (Raad van Beheer en Platform Verantwoord Huisdierenbezit)
4. dr.ir. C. van Reenen (Wageningen Universiteit en Research Centrum)
5. drs. F.J.W.C. van Herten (Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde)
6. ir. S.J. Beukema (Raad voor dierenaangelegenheden) - voorzitter

Bijlage 2: Deelnemende landen en organisaties aan bijeenkomsten van het Europese Forum van Raden op het gebied van dierenwelzijn:

1. German Federal Animal Welfare Committee
2. Animal Welfare Council, Belgium
3. Austrian Ministry of Health
4. Central Commission for Animal Welfare, Czech Republic
5. Danish Animal Ethics Council
6. Danish Animal Welfare Council
7. Dutch Council for Animal Welfare
8. Ministry of Agriculture and Forestry, Finland
9. Farm Animal Welfare Advisory Council, Ireland
10. State Food and Veterinary Service, Lithuania
11. Norwegian Animal Ethics Council
12. Swedish Ministry of Agriculture
13. Companion Animal Welfare Council, UK
14. Farm Animal Welfare Council, UK
15. Council of Europe
16. European Commission, DG Research
17. European Commission, DG Sanco
18. European Food Safety Authority
19. Croatia

Bijlage 3 Regelgeving per EU-lidstaat

EU-lidstaat (16)	Onderwerp									Raad van Europa (ETS-125) ²	
	Handel (7)	Zwerfdieren (8)	Agressieve honden (10)	I&R hond (6)	Fokken (4)	Ingrepen (8)	Winkel (7)	Tentoonstelling (3)	Wedstrijden (5)	Ondertekening (17)	Ratificatie (15)
Nederland			X			X				X	
België	X			X	X	X	X		X	X	X
Luxemburg										X	X
Frankrijk										X	X
Spanie			X								
Portugal										X	X
Italië		X	X						X	X	
Malta											
Cyprus										X	X
Griekenland										X	X
Slovenië											
Estland		X									
Roemenië		X	X						X	X	X
Bulgarië				X		X				X	X
Oostenrijk	X	X		X		X	X	X		X	X
Tsjechië	X	X								X	X
Slowakije											
Polen	X	X	X			X		X	X		
Duitsland	X		X		X	X	X			X	X
Hongarië											
Groot-Brittannië			X		X	X	X				
Ierland											
Denemarken	X		X	X		X	X			X	X
Zweden	X		X	X	X		X			X	X
Finland		X					X	X	X	X	X
Letland		X	X	X							
Litouwen										X	X

² Stand ondertekening en ratificatie van de "Europese overeenkomst ter bescherming van kleine huisdieren", ETS-125, Raad van Europa, 8-9-2007

OVERZICHT VAN PUBLICATIES

Onderstaand overzicht betreft de publicaties van de Raad vanaf 2002. Een overzicht van eerdere door de Raad uitgebrachte adviezen kan worden opgevraagd bij het secretariaat van de Raad of is te vinden op www.raadvoordierenaangelegenheden.nl.

PUBLICATIES IN 2007:

- RDA 2007/02 Reactie Raad op richtlijnen van de Vereniging van Circus Ondernemingen
- RDA 2007/03 Wrak vee

Jaarverslag 2006

PUBLICATIES IN 2006:

- RDA 2006/01 Gedeelde zorg – Actieplan (publicatie Forum Welzijn Gezelschapsdieren)
- RDA 2006/02 Gedeelde zorg – Feiten en cijfers (publicatie Forum Welzijn Gezelschapsdieren)
- RDA 2006/03 Mogelijkheden tot versoepeling van het verbod op het hergebruik van dierlijke eiwitten
- RDA 2006/04 Natuurlijk gedrag van melkvee en vleeskalveren
- RDA 2006/05 Natuurlijk gedrag van varkens
- RDA 2006/06 Natuurlijk gedrag van legkippen en vleeskuikens
- RDA 2006/07 Hoogproductief melkvee: grenzen aan de groei?
- RDA 2006/08 Dromedaris als productiedier
- RDA 2006/09 Evaluatie en toekomst van het Europese diergezondheidsbeleid
- RDA 2006/10 Positieflijsten

Jaarverslag 2005

PUBLICATIES IN 2005:

- RDA 2005/01 De rol van wild bij de insleep en verspreiding van klassieke varkenspest en mond- en klauwzeer in Nederland
- RDA 2005/02 Immunosterilisatie als een alternatief voor de huidige wijze van castratie in de varkenshouderij
- RDA 2005/03 Maintaining or improving farm animal welfare in the light of increasing trade liberalisation and globalisation: a contradiction in terms?
- RDA 2005/04 Het houden van potentieel gevaarlijke diersoorten als gezelschapsdier
- RDA 2005/05 Implicaties van de door EFSA geformuleerde opinie over het bedweimen en doden van de belangrijkste productiedieren voor richtlijn 93/119/EG en het Nederlandse standpunt ten aanzien van deze richtlijn
- RDA 2005/06 I&R hobbydieren/definitie gezelschapsdieren
- RDA 2005/07 De erkende dierenarts
- RDA 2005/08 Advies over de wintersterfte 2004-2005 van grote grazers in de Oostvaardersplassen
- RDA 2005/09 Inventarisatie van de stand van zaken met betrekking tot ingrepen bij pluimvee

Jaarverslag 2004

PUBLICATIES IN 2004:

- RDA 2004/01 Dierziektebeleid met draagvlak – Advies over de bestrijding van zeer besmettelijke dierziekten; deel 2 – Onderbouwing van het advies
- RDA 2004/02 Herinrichting van het distributie- en kanalisatiesysteem van diergeneesmiddelen in Nederland
- RDA 2004/03 Negatief- en positieflijst voor vissen, reptielen en amfibieën ter invulling van artikel 33 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren
- RDA 2004/04 Bestialiteit
- RDA 2004/05 Strategieën om te komen tot een efficiëntere opsporing van besmettelijke, aangifteplichtige dierziekten
- RDA 2004/06 Verkenning van de toekomstperspectieven voor agroproductieparken in Nederland

Jaarverslag 2003

PUBLICATIES IN 2003:

- RDA 2003/01 Advies omtrent dierziekten en zoönosen, waarvoor hobbymatig gehouden dieren vatbaar zijn en als drager kunnen fungeren, die een bedreiging kunnen vormen voor de gezondheid van mensen en bedrijfsmatig gehouden dieren en die in het kader van grote bestrijdingscampagnes relevant zijn
- RDA 2003/02 Wet- en regelgeving omtrent hobbydieren
- RDA 2003/03 Mogelijke dierenwelzijnproblemen in de paardenhouderij
- RDA 2003/04 Zorgen voor je paard
- RDA 2003/05 Criteria voor dodingsmethoden voor paling en meerval
- RDA 2003/06 Het doden van drachtige grote landbouwhuisdieren
- RDA 2003/07 Negatief- en positieflijst voor zoogdieren en vogels ter invulling van artikel 33 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren
- RDA 2003/08 Dierziektebeleid met draagvlak – Advies over de bestrijding van zeer besmettelijke dierziekten; deel 1 – Advies

Jaarverslag 2002

PUBLICATIES IN 2002:

- RDA 2002/01 Minimum welzijnseisen tijdens bestrijdingscampagnes
- RDA 2002/02 Fokken met recreatiedieren (1)
- RDA 2002/03 Fokken met recreatiedieren (2)
- RDA 2002/04 Advies aan de Directeur Landbouw van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij inzake een plan van aanpak voor de bestrijding van aangeboren afwijkingen bij katten
- RDA 2002/05 Een toetsingskader en toelatingsprocedure voor aanwijzing van nieuwe voor productie te houden vissoorten